

Kulturminnedokumentasjon

Laksevåg, gnr.136, bnr. 208 mfl.

DROTNINGSVIK RENSEANLEGG

NASJONAL PLAN-ID: 4601_70950000

Oppdragsnummer

10227484

Filnavn

Kulturmiljødokumentasjon Drottningsvik renseanlegg.docx

Sammendrag

Bergen Vann planlegger etablering av nytt renseanlegg i dagen i Drottningsvik. Det planlegges også for en ny vei i området. Planforslaget innebærer ikke rivning av bygninger.

Våren 2022 ble det utarbeidet og levert inn reguleringsplan for nytt renseanlegg inni fjell i Drottningsvik til 1. gangs behandling, men det ble besluttet stoppet høsten 2022 grunnet risikovurdering i forbindelse med sprengning av fjellhallen tett opp til planlagte tunneler til nytt Sotrasamband og eksisterende strømkabler som går inni fjellet i Drottningsvik.

I tillegg har det oppstått et behov for utvidelser av planområdet. I tillegg er formål endret fra renseanlegg i fjell til renseanlegg i dagen.

Foreslått område for renseanlegg er i gjeldende kommuneplan avsatt til Øvrig byggesone (ØB) og Grønnstruktur. Området er regulert i forbindelse med sambandet Sotra – Bergen (plan-ID 4601_62990000), der flere bygninger i Søre Drottningsvik er regulert til rivning (og revet i februar 2023). Nytt renseanlegg er planlagt utført etter at arbeidet med Sotrasambandet er ferdigstilt, etter planen i 2027.

Denne rapporten er utarbeidet i henhold til Byantikvaren sin veileder til kulturminnedokumentasjon, og vil belyse historisk utvikling og kulturhistoriske verdier i planområdet slik de var før tiltak ble igangsatt. Området er befart i februar 2022 og igjen i februar 2023. Flere bygninger er revet ilt året.

Vi har gjort en gjennomgang av skriftlige historiske kilder, gamle bilder og flyfoto, samt eldre byggesaker. Oppdraget er gitt av Bergen Vann.

Kulturminnedokumentasjonen er utført av Sweco ved kulturminnekonsulent Ingrid Rekkavik, MA i region og regionalisering med spesialisering i kulturminneforvaltning, og Sigmund Bødal, hovedfag i arkeologi. Etter utvidelse av plangrense og endring fra renseanlegg i fjell til dagenlegg er dokumentasjonen revidert av kulturmiljøkonsulent Randi Reisæter.

Innhold

Oppdragsnummer	1
Filnavn.....	1
10227484.....	1
Sammendrag	2
1. Innledning.....	4
2. Metodikk	4
3. Historisk riss over området	5
4. Gårdsbebyggelse	7
5. Andre kulturminner.....	9
Drotningsvikveien 160 (revet)	17
6. Avslutning.....	19
7. Kilder	19

1. Innledning

Sweco Norge AS har fått i oppdrag av Bergen vann å utarbeide kulturminnedokumentasjon for igangsatt plan for renseanlegg, plan-ID 4601_70950000. Hensikten med rapporten er å dokumentere og belyse historien og kulturhistoriske verdier i planområdet slik de er før tiltak blir iverksatt.

Planområdet overlapper med deler av vedtatt reguleringsplan for sambandet Sotra – Bergen (Plan-ID 4601_62990000). I den planen er flere bygninger innenfor planområdet for Drottningsvik renseanlegg regulert til rivning, blant annet flere eldre hus. Disse husene er nylig revet (februar 2023). I denne kulturmiljødokumentasjonen blir denne bebyggelsen ikke nærmere dokumentert, men generelt omtalt som del av områdets historie.

I forbindelse med første fase av denne reguleringsplanen ble det likevel utarbeidet rivningsdokumentasjon for Drottningsvikveien 160, som er blant de nylig revne husene. Til 1. gangs behandling av planlagt renseanlegg i fjell ble det utarbeidet kulturminnedokumentasjon. Denne rapporten bygger videre på den.

2. Metodikk

Denne rapporten er utarbeidet for å oppfylle krav om kulturhistorisk dokumentasjon av planområde. Den tar utgangspunkt i Byantikvarens veileder til kulturminnedokumentasjon.

Rapporten baserer seg på en gjennomgang av skriftlige historiske kilder, gamle bilder og flyfoto, og befaringer utført 24. februar 2022 og 15. februar 2023. . Alle foto er tatt av Sweco i februar 2023, med mindre annet er oppgitt.

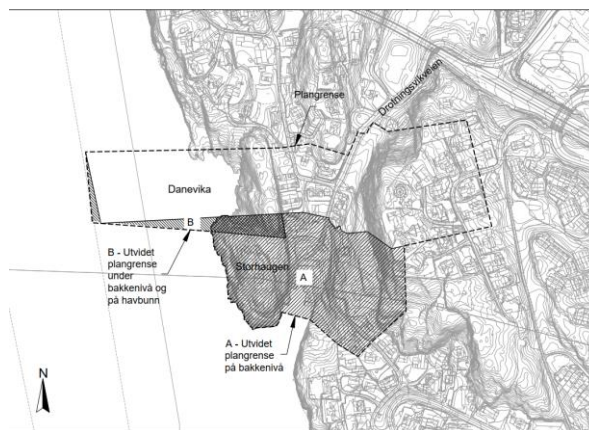
Figur 1 Sotrabroen, fotografert fra Drottningsvik mot nordvest i 1972, året etter at broen ble åpnet for trafikk. Kilde: Mittet & Co.

3. Historisk riss over området

Søre Drottningsvik befinner seg i et tydelig nord-sørgående søkk i terrenget, som går fra Søre Drottningsvik opp mot Nordre Drottningsvik. Historisk har det vært spredt gårdsbebyggelse i området, i dag dominerer frittliggende eneboliger. Den eksisterende Sotrabroen fra 1971 krysser over søkket noe lenger mot nord. I vest stiger terrenget og skjærer mot innsyn fra Sotra, og på motsatt side er det en bratt skrent som skjærer for innsyn fra øst. Det nye Sotrasambandet er planlagt å krysse Drottningsvik sør i planområdet.

Figur 2 Utsnitt som viser Søre Drottningsvik i reguleringsplan for sambandet Sotra – Bergen (Plan-ID 4601_62990000).

Figur 3 Varslingsgrense, inkludert utvidet plangrense (Plan-ID 4601_70950000).

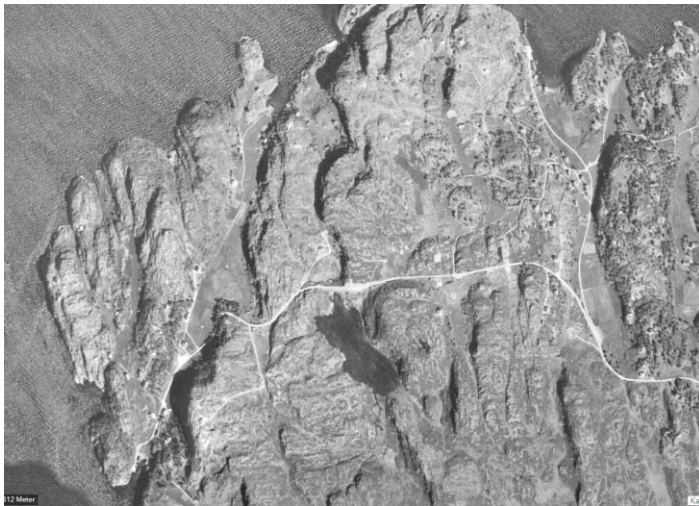
Drottningsvik (gnr. 136) har vært et av de beste stedene for kystbasert fangst og fiske i Loddefjordområdet siden steinalderen, og det er gjort funn i området som tyder på bruk og bosetning gjennom flere perioder. I 2018 ble det gjort en serie løsfunn av bl.a. en Vestpestadøks, et vevlodd/fiskesøkke i kleber, bryne og en stjert av stjerterpote, som tyder på aktivitet i både steinalder og middelalder (Askeladden ID 242469, ikke fredet). Funnene ble gjort ved arbeid i hagen til Drottningsvikveien 162, like sør for Drottningsvikveien 160. Husene er nylig revet, og vi kjenner ikke til hvordan denne registreringen er håndtert.

Søre Drottningsvik er et gammelt havneområde, som ble tatt opp som gård trolig alt i høymiddelalderen. Den nevnes for første gang i 1603 (Fossen 1984:108). Mellom 1600 og 1800 vekslet det mellom én og to brukere på Drottningsvik. På 1600-tallet er det også registrert to strandsittere der. Strandsitter var personer og *hushold* som bosatte seg på leid jord ved sjøen og livnærte seg ofte av forskjellig arbeid knyttet til sjøen.

Navnet Drottningsvik kommer trolig enten som en parallell til nabohavnen Kongshavn, eller av ordet drått, notdragning. Drottningsvik har vært marginalt som gårdsbruk, og har i stor grad basert seg på

fisket som en betydelig del av næringsgrunnlaget. Den gode beliggenheten ved sjøen gav godt not- og garnfiske, og gården lå bare en halv mils sjøvei inn til torget i Bergen for omsetning.

I likhet med mange av gårdene i området tilhørte Drotningstvik Seminarium Fredericianum, til det i 1797 ble makeskiftet til konsul Fasmer og Alvøen. Årsaken var hensynet til kruttverket, som hadde behov for sauemøkk fra de omkringliggende gårdene til å fremstille salpeter, som er en nødvendig bestanddel i kruttproduksjon. Gården Drotningstvik ble etter hvert delt i en søndre og en nordre del, som i dag ligger på hver sin side av den nåværende Sotrabroen fra 1971.

Figur 4 Ortofoto 1951. Dampskipskaia i Søre Drotningstvik helt nederst i venstre billedkant, med vei opp fra kaiaen mot vest. Det går også et mindre veifar mellom Nordre og Søre Drotningstvik.

Figur 5 Gårdene Nordre og Søre Drotningstvik (rød sirkel) er merket av på kart fra 1856-60.

4. Gårdsbebyggelse

Det gamle tunet på Søre Drotningvik (Vestre Drotningvik 5, 136/437) er i dag beliggende midt i et boligområde, men omfatter fortsatt våningshuset fra 1888 og en eldre driftsbygning og et uthus. Bygningene utgjør et helhetlig og lesbart gårdstun, selv om det ble lagt vei gjennom tunet en gang mellom 1950 og 1970. Våningshuset på Søre Drotningvik er den eldste nåværende bygningen i planområdet.

Figur 6 Sørveggen av våningshuset fra 1888, med uthuset i bakgrunnen. Vestre Drotningvik 5.

Figur 7 Vestre Drotningvik 5, fasade vest

Figur 8 Uthus og våningshus sett fra nord mot sør

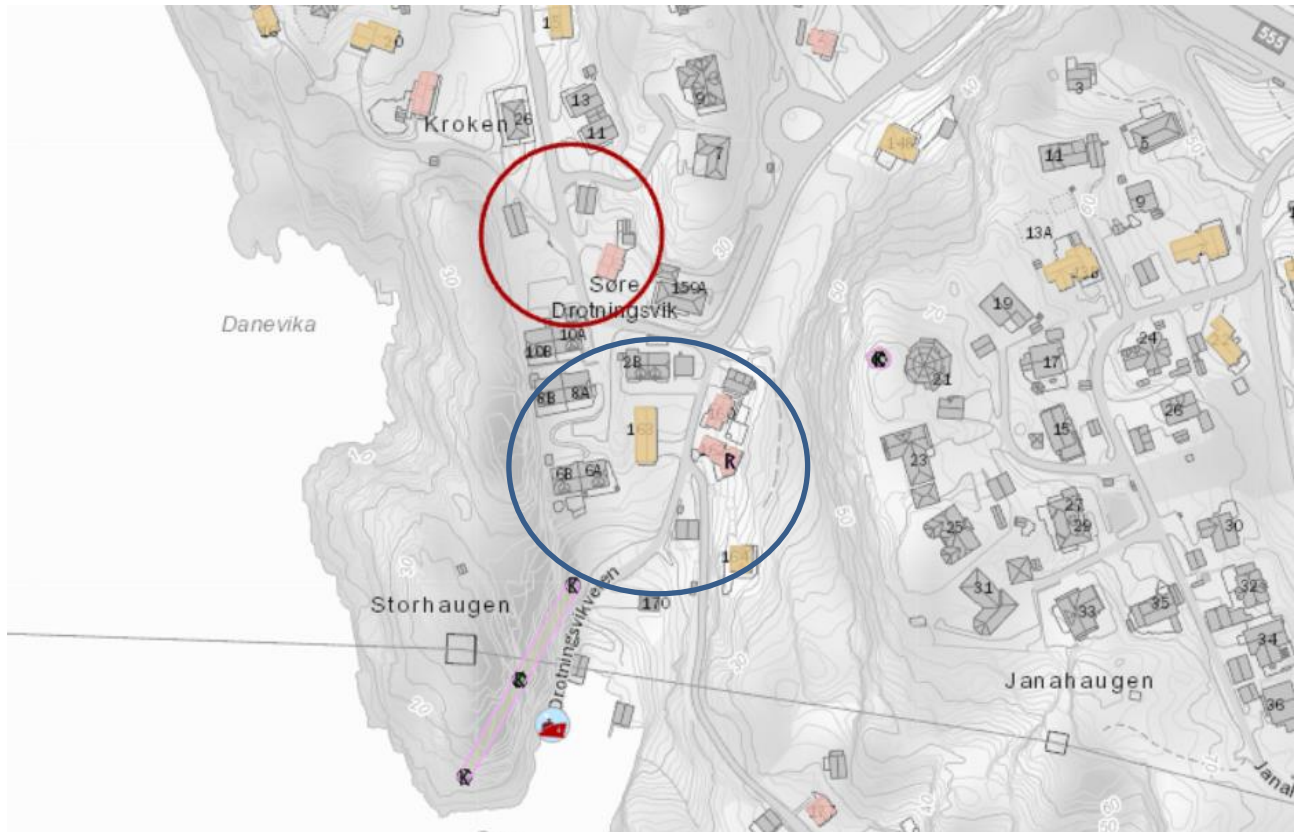

Figur 9 Driftsbygning på Søre Drottningsvik, nordveggen

Figur 10 Driftsbygning på Søre Drottningsvik, østveggen

Før krigen er det oppført kun en håndfull boliger i området, herunder Drotningstveien 162 i 1918, og Drotningstveien 160 i 1938. Begge disse er blant bygningene som nå er revet i forbindelse med bygging av nytt Sotrasamband.

Figur 11 Utsnitt fra kulturmiljøkart (bergenskart.no) viser tunet på Søre Drotningstveien (rød sirkel). I blå sirkel er bygninger som er regulert til rivning i reguleringsplan for Sotrasambandet, bla Drotningstveien 160. Rosa avmerking tyder enebolig fra før 1945. Gulbrun avmerking tyder bolig fra 1945-1980. Bokstav 'K' viser beliggenheten til registrerte krigsminner.

5. Andre kulturminner

Søre Drotningstveien er et gammelt anløpssted for dampbåt, og hadde en strategisk viktig beliggenhet for tyskernes forsvarsanlegg ved kysten utenfor Bergen.

Dampskipskaien i Søre Drotningstveien er av stein. Den lokale dampskipstrafikken vokste fram fra midten av 1800-tallet og ble svært viktig i Hordaland. Rutebåtens ankomst var mange steder en sosial begivenhet, og et møtepunkt for utveksling av nyheter, post og varer.

Figur 12 Dampskipskaien ligger på vestsiden av viken og har samme fotavtrykk som på flyfoto fra 1951.

To naust ligger i strandkanten like ved dampskipskaien. På flyfoto fra 1951 kan vi se at det står to naust med samme plass som i dag. På befaring ser de to naustene likevel ikke ut til å være veldig gamle.

Figur 13 De to naustene i Søre Drottningsvik. Dampskipskaien til høyre.

Figur 14 Naustene sett fra kaien mot nordøst. I bakgrunnen er hus tilhørende dagens renseanlegg.

Figur 15 østveggen på nøstet som ligger nærmest kaien.

Figur 16 Nøstet som ligger øst i viken. På flyfoto fra 1951 ligger det tre naust i viken. I dag er det to naust/sjøhus igjen her, med samme plassering som i 1951. Selve bygningene ser likevel ikke ut til å være veldig gamle, men tuftene kan gå lengre tilbake.

på Janahaugen øst for viken, ved eiendommen Janahaugen 21, ligger rester etter et frittstående lyskasterbatteri. Klokken 0430, natt til 07.01. 1942 beskjøt luftvern-mitraljøsene i dette batteriet et alliert bombefly, som styrtet rett vest av Marikoven ved Askøy. Bombeflyet hadde rett før dette sluppet to bomber over Nordnes, som ødela tre hus og skadet 4 andre. To sivile ble drept, samt en hardt, og en person lett såret.

Krigsminnet pr. Mai 2006 (fra Askeladden):

Grunnet boligbygging er så godt som alle spor etter batteriet fjernet. Det eneste objektet som fortsatt finnes er en luftvernstilling. Stillingen er bygd i sementert naturstein, og er i relativt god stand. Stållavetten for en dobbel mitraljøre er fortsatt til stede.

Figur 17 Ortofoto fra 2022 av lyskasterbatteriet på Janahaugen.

Ved veien til kaia i Søre Drottningsvik, og på Storhaugen ved samme sted mot vest, ligger en kommunalt listeført tyskbygd bunker og pansersperre fra andre verdenskrig. Historikk er ukjent, men objektene har trolig fungert som anti-invasjonsforsvar, og/alternativt som flankesikring for lyskasterbatteriet på Janahaugen.

Krigsminnet pr. oktober 2007 (hentet fra Askeladden):

Pansersperren består av to klosser bygd opp i tørrmurt naturstein, påstøpt en skråstilt betongflate. Klossene måler ca. 1 x 1 meter, og er plassert ved siden av hverandre, dvs. en halv pansersperre. Videre lokaliseres en kampbunker i det sørlige bratthenget på storhaugen. Bunkeren er i god stand, og måler ca. 2,5 x 3 meter. Den har to skyteskår, i vinkel mot sør og vest. I haugen sørvest for viken er panservern og en godt bevart bunker.

Det går også en lav tørrmur/steingard fra pansersperren og et stykke oppover i terrenget mot nord. Denne muren finner vi igjen på flyfoto fra 1951.

Figur 18 Pansersperre fra andre verdenskrig

Figur 19 Pansersperren sett fra kaien, ringet inn.

Figur 20 Fra pansersperren løper det en steinmur oppover i terrenget mot nord, denne finner vi igjen på flyfoto fra 1951.

1951

1970

2005

2021

Figur 21 Utsnitt av diverse ortofoto fra 1951 til 2016. Kilde: norgebilder.no

Utviklingen av området skjøt fart først etter 1980, og de fleste av boligene ble oppført i perioden 1980–2005. I dag er området preget av boligbebyggelse henvendt mot Drottningsvikveien, som synker sørover ned mot kaiområdet. På Janahaugen har utviklingen gått fra å være et tilnærmet urørt beiteområde før krigen, til i dag å være et tettbygd boligstrøk. Utsnitt av ortofoto fra ulike år (figur 3–5) synliggjør endringene som er skjedd over tid.

Figur 22 Søre Dronningsvik sett fra luften, 1961. Foto: Widerøe Flyveselskap.

Drotningsvikveien 160 (revet)

Bruksnummer 23 av gården Drotningsvik, ved utskillelsen kalt «Fjordglytt», ble skilt ut fra bruk 3 i 1938. Selger var gårdbruker og fisker Nils Rasmussen Drotningsvik (f. 1890), og kjøper var sønnen Håkon Nikolai Nilsen (f. 1917). Boligen ble trolig oppført kort tid etter.

Drotningsvikveien 160 er en enebolig på to etasjer i bindingsverk. Boligen en av de eldste i boligområdet som vender ned mot Søre Drotningsvika. Til boligen hører også en garasje fra 2002. Statens vegvesen har vært eier av eiendommen og huset siden 2017.

I planforslaget for nytt renseanlegg i fjell, som ble besluttet stoppet høsten 2022, var huset forutsatt revet. Til planforslaget ble det utarbeidet rivningsdokumentasjon i egen rapport. I reguleringsplan for Sotrasambandet er dette blant husene som er regulert til rivning, og ble revet i februar 2023.

Figur 23 Drotningsvikveien 160 (til venstre) sett fra luften, 1964. Foto: Widerøe Flyveselskap.

Figur 24: Drotningvikveien 160. Foto: Sweco, 24. februar 2022.

Figur 25 Planområdet i februar 2023, etter rivning av flere bygninger. Nytt daganlegg er foreslått på denne plasseringen.

6. Avslutning

Planen forutsetter ikke rivning av bygninger. Flere hus i planområdet er nylig revet som følge av reguleringsplan/bygging av nytt Sotrasamband. Nytt renseanlegg i dagen vil innføre et relativt stort bygningsvolum som bryter med eksisterende småhusbebyggelse, og vil kunne påvirke historisk lesbarhet av området, særlig gården Søre Drotningsviks historisk nære tilknytning til viken og kaien i Søre Drotningsvika. Siktlinjen fra nord og ut over viken reduseres.

7. Kilder

- Befaring og bildedokumentasjon, 24. februar 2022
- www.norgebilder.no
- Marcus.uib.no
- Askeladden.ra.no
- Bergenskart.no/kulturmiljøkart
- Digitalarkivet.no (panteregister, grunnboksblad og folketellinger fra 1900, 1910 og 1920)
- Fossen, Kjell: *Laksevåg: Strandstedet, jordbruks- og fiskerlandet ved søndre led, Bd. 1-3*. Utgitt av Bergen kommune 1984-1991
- Offentlig tilgjengelige plandokumenter i forbindelse med Reguleringsplan for Sotrasambandet (plan-ID 62990000), herunder:
 - o Deltemarapport kulturmiljø Sotrasambandet (2008)
 - o Temarapport Bergen – miljøfag (2016)
 - o Planbeskrivelse (2016)

Fra: "Huus, Rigmor"
Sendt: torsdag 3. april 2025 12:56:01
Til: "Linn Skjoldal" <linn.skjold@sweco.no>; "Furnes, Ørjan Olsen" <Orjan.Furnes@bergen.kommune.no>
Kopi: "Huus, Rigmor" <Rigmor.Huus@bergen.kommune.no>
Emne: 2022/56809-50 - Laksevåg. Gnr 136 bnr 208 m. fl. Drottningsvik Renseanlegg. Anmodning om uttalelse

Hei

Ser at Endre Steen Nilsen hadde mottatt saken 10.03.25 men han var sykemeldt og hadde derfor ikke besvart, beklager dette.
Kulturminnedokumentasjonen er godkjent.

mvh

Rigmor Huus

Seniorrådgiver, Byrådsavdeling for byutvikling/Byantikvaren

Bergen Kommune
Postboks 7700
5020 Bergen
Telefon 40816106/ 55 56 65 08

Rigmor.huus@bergen.kommune.no
<https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/byantikvaren>

Bergen kommune er forpliktet til å behandle alle dokumenter, også e-post, i samsvar med bestemmelsene i offentlighetsloven og arkivlovgivning. Det betyr at inngående og utgående e-post kan bli gjenstand for offentlig innsyn dersom det er saksrelatert eller har verdi som dokumentasjon.

Fra: Skjold, Linn <linn.skjold@sweco.no>
Sendt: torsdag 3. april 2025 11:28
Til: Postmottak Byantikvaren <Byantikvaren@bergen.kommune.no>
Kopi: Huus, Rigmor <Rigmor.Huus@bergen.kommune.no>
Emne: VS: PLAN-2022/20713 - Drottningsvik renseanlegg - anmodning om uttale

Hei

Viser til telefonsamtale og sender som avtalt på nytt.
Saksbehandler hos PBE er Ørjan Furnes.

Vennlig hilsen
Linn Skjold
Senior arealplanlegger

Sweco Norge AS | Bergen
Mobil +4745210225

[For mer informasjon om hvordan Sweco håndterer dine personlige data, vennligst les her](#)

Fra: Skjold, Linn

Sendt: mandag 31. mars 2025 14:06

Til: byantikvaren@bergen.kommune.no

Kopi: Vinje, Signe <Signe.Vinje@sweco.no>

Emne: SV: PLAN-2022/20713 - Drottningsvik renseanlegg - anmodning om uttale

Hei

Viser til e-post under. Har dere hatt mulighet til å se på dette?
Fint om dere har mulighet til å bekrefte at dere har mottatt denne henvendelsen.

Vennlig hilsen

Linn Skjold
Senior arealplanlegger

Sweco Norge AS | Bergen
Mobil +4745210225

[For mer informasjon om hvordan Sweco håndterer dine personlige data, vennligst les her](#)

Fra: Skjold, Linn

Sendt: mandag 10. mars 2025 09:38

Til: byantikvaren@bergen.kommune.no

Kopi: Vinje, Signe <Signe.Vinje@sweco.no>

Emne: PLAN-2022/20713 - Drottningsvik renseanlegg - anmodning om uttale

Hei

Viser til pågående planarbeid for Drottningsvik renseanlegg. Planforslaget er klart for første gang behandling, men det er ikke innhentet uttale fra byantikvaren knyttet til kulturminnedokumentasjonen. Sender med dette over dokumentet til uttale.

Bergen Vann har stramme frister i denne saken, og vi håper at dere har mulighet til å prioritere vurderingen.

Ta gjerne kontakt dersom dere har spørsmål.

Vennlig hilsen

Linn Skjold
Senior arealplanlegger

Sweco Norge AS | Bergen
Mobil +4745210225

linn.skjold@sweco.no
www.sweco.no

[LinkedIn](#) | [Instagram](#) | [Facebook](#)

Organisasjonsnr. 967032271 | Hovedkontor: Oslo

[For mer informasjon om hvordan Sweco håndterer dine personlige data, vennligst les her](#)